

13 Subat 1967
Yeni Asır (İzmir)

DÜŞÜNCELER

IDİL BİRET'in Kolejdeki

Resitali Dolayısıyla

Sanat ve yaratıcılığın sosyolojisi

Yazan: BİR FELSEFECİ

HENÜZ ilkokulda ve İstanbul belediyesi darülmühamm (Konservatuvarın) piano bölümünde bir öğrenciydik. Atatürk'ümüze Gülhane parkındaki ilk devrimci nutuklarından birinde (Güzel san'atları kabul etmeyen bir toplum asla yaşayamaz, çünkü: Güzel san'atlar, kültürün daima birer kaynağıdır.) demişlerdi..

Bu söz, gerçekten ilmi bir hakikatin, pozitif sosyolojinin bir ifadesidir. Eğer insanlık ve düşünüş tarihine bir göz atılırsa: En ilkel insan daha düşünmeden önce, tabiatın güzelliklerine hayran kalmış, dehşetlerinden de korkmuş, sürekliliğe heyecanlar haliyle en evvel ruhsal yapısının duygusal malzemelerini kazanmıştır.

Sophokles'in dram ve trajedileri, Anacréon, Aristide, Alypius'un şiir ve besteleri pozitif ilimlerin kuruluşundan yıla yıllarca evveline aittir. İnsanoğlu, bugünkü pozitif devreye gelinceye kadar çeşitli teolojik, metafizik açıklamalar çağını geçirmişlerdir. Ancak XIX ncu yüzyıldan itibaren insanoğlu kısmen tamamladığı keşiflerle tabiat olaylarına hüküm olmağa başlamış, ekonomi de hızla gelişmiş, toplum fertleri arasında organik dayanışmalar teşekkül etmiş, san'atçılara değer verilmiş, güzel san'atlar da diğer konular gibi birer meslek hâlini almıştır.

Güzel san'atların en çok geliştiği ülkeler, demokrasinin kök saldığı toplumlardır. Her toplumdaki san'at hareketlerine, ilmi san'atçılara bakarsak: Burada fert psikolojisiyle karşılaşmış gibi oluruz. Hal-

buki bu oluşların her biri tamamen sosyal kaynaklıdır. San'atkar aynen bir çukur aynaya benzer. O, çevresindeki bütün duyularını, zevk ve tekniğini bu suur aynasının odağında toplar, onları sosyal değerli olan gayri suurunda yığurur. İlham dediğimiz yeni suur halleriyle bunları esrinde ifade eder.

Yalnız burada o san'atkarın ruhsal kapasitesi, yine sosyal köklü olan kalıtları, sosyal yetişmesi, her yerde aynı olan tekniğe yetkili olması esas hatz olması gereken şartlardandır... Aksi takdirde hamileliğini taşıyacağı eser asla sosyal olmaz, hiç bir değer de taşıyamaz.

Bu ilmi görüşümüzün en güzel örneği, başta Atatürk'ümüzdür. O, çoğul olan milletin bütün ızdırap, acularıyla hemhal oldu, manevi hamileliği ile yepyeni bir Türkiye Cumhuriyetini meydana getirdi.

Kahramanlar gibi ilim adamlarını, san'atkarları da yetiştiren tamamen cemiyettir. Pasteur, Bernard'lar nasıl Fransız ise, Deneysel felsefesinin vatanı İngiltere, pragmatizm felsefesi Amerika'da doğduysa san'atkarları da yetiştiren, ona kendisine özel değer kazandıran daima çevresi olan cemiyettir. Beethoven, Brahms birer Alman Verdi, Debussy birer lâtîn jentisidir.

İşte bizim İdil Biret de, bir Türk jentisidir. O sadece bütün dünyada aynı ve genel olan tekniğini Fransa'da kazandı. Onu, bizlere dinletme imkanını kazandıran Amerikan kız kolejinden yetişenler derneğidir. Bu derneğin hasbı çalışmalarıyla fahri üyelerine ne kadar teşekkür etseler azdır. San'atkarlarımız kadar böyle idealist kişilerimizle bizler çok mutluyuz. Zaten san'atın hakiki vasfı idealist olmaktır. Çünkü san'at çalışmalarında bütün fert ihtirasları, menfaatleri ölür. Bu çesit faaliyetler bir toplum için biricik hayat, huzur, neşe kaynağıdır. Ruhlarımız temizlenir, bir harmoni meydana gelir. Estetik heyecana tutulan insanlarda kötülükler kalmaz, bencillikler unutulur, çünkü bu çesit heyecanlarla insanlar, kolektif bir cezbe tutulur ve kendi kişiliğinin daima fevkinde yükselir. Güzel, ve güzelliği seven her insan hakikat ve hayranlığından yönelir. Zira hakikat ve hayranlıktan daha güzel asla bir şey yoktur.

Yazımıza son verirken Maya müzik mağazasının güzel jestine de dokunmak isteriz. İdil Biret için yepyeni pianolarını bu derneğin emirlerine lûtfetmeleri, bizler için ayrı mutlu bir haldir... Böyle idealist kişilerle daima teşekkürler...